

Dil ve İletişim*

* Araş.Gör.Özge Yücel

Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Dil, her şeyden önce iletişim aracıdır. Her zaman duyduğumuz ve kanıksadığımız bu sözün anlamını düşünmemeye başladığımızı düşünüyorum. Öyle ki her yerde iletişimsizlik yaşıyoruz. Dinlemiyoruz, anlatamıyoruz, anlaşılamamaktan yakınıyoruz. Tartışamadığımız anlarda iletişimsizliğimiz öfke olarak yansıyor yüzümüze. Her ne kadar bazıları öfkenin hitabet sanatı olduğunu ileri sürmüş olsa da öfke iletişimsizlik belirtisidir. İletişim uzmanları anlaşılamadığınızdan yakınmamayı, anlatamadığınızı düşünerek kendinizi daha iyi anlatmanın yollarını aramayı öneriyor. Kendini daha iyi ve doğru anlatmanın tek yolu ise dili iyi kullanmaktır. Gerek sözel dil gerekse beden dili iletişimi sağlayan veya tıkayan araçtır. Beden dili dünyanın her yerinde aynı etkide iletişim kurar, ancak sözel dilde iletişim kurabilmek için ortak dil kullanmak gerekir.

Ortak dil kullanmanın anlamı sadece aynı sözcükleri kullanıp aynı cümleleri kurmak değildir, kavramların anlamı üzerinde anlaşmak, sözcükleri doğru yerde kullanmak demektir. Hatta bir anlamı ifade etmek için farklı sözcükler kullanmak iletişime engel değildir, ancak farklı anlamlara gelen sözcükleri birbirinin yerine kullanmak ve bunu belirli amaçlar doğrultusunda kasıtlı olarak seçmek kavram karmaşasına yol açar. Kavram karmaşası yaratmak, bugün ülkemizde yerleşik ilkelerin, anlayışların değiştirilmesi için tasarlanmış bir yoldur. Kavram karmaşası oluşturmak, bir kavramın tanımını sulandırarak, olduğundan farklı açıklayarak ve bu açıklamaları kitle iletişim araçlarıyla yineleyerek kamuoyunda bir kanı oluşturmak yoluyla giderek kavrama asıl anlamının belki de tam karşısında bir anlam yüklemektir. Kavramların anlamını korurken aynı anlamda yeni kavramlar üreterek kullanmak ise kavram karmaşasına neden olmak şöyle dursun dili varsıllaştırır. Kavramların anlamına uygun ve daha öz sözcükler o kavramların anlaşılmasına yardımcı olur. Bu durum terimlerin özleştirilmesinde açıkça görülür. Örnek verilecek olursa “muris” kavramı hukukçulara bir anlam ifade ederken hukuk bilmeyen kişilere bir anlam ifade etmez. Bir yerden okumak, öğrenmiş olmak o kavramı anlamaya yeterli değildir. Bir kavramın anlamını bilmediğiniz için ne demek olduğunu sorduğunuzda aldığınız yanıt kavramı anlamanızı sağlar. Muris ne demek diye sorulduğunda kalıt (miras) bırakan ölmüş kişi diye yanıt verilir, öyleyse muris yerine kalıt (miras) bırakan denilirse ortak dili kullandığımız herhangi bir kişi bu kavramı duyduğunda ne demek olduğunu kolaylıkla anlar ve anlayarak öğrenir.

İnsan, bilmediği şeye bilmediği anlamlar yükler, kimi zaman ondan korkar, kimi zaman onu gereksiz yüceltir, kimi zaman ise gereksiz aşağılar. Fakat sonunda değer yargılarımız, ilişkin

olduğu konudaki bilgimize göre değişir. Kavramların anlaşılabilirliği iletişimde duruluk sağlar. Kullanılan sözcüklerin duruluğu iletişim kuranları gereksiz yargılardan arındırır ve iletişimi kavram karmaşasından korur. Ezberlediklerimizi bir yana bırakıp anladıklarımızı konuşmaya başladığımız anda aslında başkalarının ağzından konuşmayı bırakıp kendimize dönüp özgün görüşlerimizi anlatabilme becerisi de gösterebiliriz. Anlamadan kabul ettiklerimiz, sorgulamadan zihnimize yerleştirdiğimiz, hiçbir zaman bize ait olmayan görüşlerdir. Anlamak tanımını okuyup zihne yerleştirmek değildir, kavramı kavramın çağrıştırdıklarıyla bağdaştırarak kullanıldığı yere göre zihinde bir sınıflandırmaya gitmektir. Kavram çağrıştırdığı bir anlamla bir terim olarak zihne yerleşebileceği gibi çağrıştırdığı bir başka anlamla günlük dilde kullanılan bir sözcük olarak zihne yerleşebilir. Önemli olan çağrıştırdığı anlamları birbirinden ayırarak uygun yerde kullanmaktır, bunu yapabilmek doğru kullanımları okuyup yinelemekten geçer. Dolayısıyla okurken seçici olmak zihni korumanın ilk kuralıdır.

Seçiciliğin ölçütleri, anlatılan şeyin içeriğine değil nasıl anlatıldığına dayanır. Kullanılan sözcüklerin seçiminde gösterilen özen, yazım kurallarına uygunluk ölçütlerden bazılarıdır. Özen ya da özensizlik amaçladığı anlama yakın duran sözcüklerin seçimiyle ölçülür. Düşünerek yazan ve kendini anlatma kaygısı taşıyan kişi, anlatmak istediğine en yakın sözcüğü bulup çıkarma konusunda uğraştığı ölçüde özenli sayılır. Düşünmeden yazan kişiye usuna rastgele gelen sözcükleri anlamını sorgulamadan kullanır ve başarısız olur. Yazım kuralları konusu ise ayrı bir tartışma konusudur. Herkesin kendine göre koyduğu kural yazım kuralı olamaz. Kurallar, ilişkin olduğu konunun uzmanlarınca bilimsel ölçütlere göre tartışılarak varılan ortak kanıya göre konulur.

Kural koymanın başlıca unsurları olan bilimsellik ve uzmanlık ancak ve ancak özerk bir yapıda sağlanabilir. Bu amaçla 1932’de bir dernek yani bağımsız bir toplum örgütü olarak kurulan Türk Dil Kurumu 1983’e dek bilimsel ölçütlerle konunun uzmanlarınca yönetilerek Türk dili konusunda herkesçe benimsenen yazım kurallarını oluşturmuş ve yerleştirmişken, 1983’te kurum kapatılarak aynı ad altında bir devlet dairesi oluşturulmuş ve kural koymanın bilimsel zemini ortadan kaldırılmıştır.¹ Bu konuda yeni bir dernek kurulması uzun süre engellenmiş, kurucuları çeşitli suçlamalara uğramıştır.² Oysaki kurucuların tek amacı bilimselliğin gereği olan özerkliği koruyarak çalışmaya devam edebilmektir. Sonunda mahkeme kararı ile 1987’de kurulabilen Dil Derneği, bugüne dek Türk Dil Kurumu’ndan aldığı bilimsel kalıtı çaba ve emek ile geliştirmiş ve devlet dairesi olan Türk Dil Kurumu’nun bozduklarını onarma başarısı göstermiştir. Bir dernek, dilin yapısına uygun biçimde ürettiği sözcükleri topluma dayatamaz, dayatmamalıdır. Ancak bir devlet dairesi kendinde bu yetkiyi görebilir. Oysaki dil özgürdür, halk içinde yaşam kaynağı bulur. Dilbilimcilerin işi ise öz sözcükler üretilip önermektir, halk istediğini benimser.

Bilimde dayatmacılığa yer yoktur, öneri tartışmaya sunulmak içindir. Dil de böyledir, dilbilim dilin haksız işgaline göz yumarak edilgen duruş sergileyecek bir bilim olmamalıdır, bir yandan dile yönelen saldırıları engellerken diğer yandan söze söz katıp dili varsıllaştırmak için katkıda bulunup öneren olmalıdır. Yabancılığın, ezberciliğin engellediği iletişim, dilbilim kurallarına uygun üretilmiş sözcükler kullanılarak, dilbilimcilerin belirlediği kurallara uyularak kurulabilir. Yazım kurallarında kişisel görüş olamaz, herkesin kuralı olamaz, dilin kendine özgü yapısında mantıksal kabul edilen kuralları vardır. Bu kuralları ortaya çıkarmak dilbilimcilerin, bunları kabul edip doğru iletişim kurmak herkesin görevidir.

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Şerafettin Turan ve Sevgi Özel, **75. Yılda Türkçenin ve Dil Devriminin Öyküsü**, Ankara 2007.

² Dil Derneği'nin Kuruluş Öyküsü, <http://www.dildernege.org.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF503C745FE48C7FDA>
Erişim Zamanı: 24.02.2009 09.36.